

FIL-QORTI ĊIVILI PRIM' AWLA

Onor. Imħallef Dr. Aaron M. Bugeja M.A. (Law), LL.D. (melit)

Illum 26 ta' Ġunju 2025

Rikors numru 69/2023

Denfar Excavators Limited (C 10272)

vs.

Infrastructure Malta u b'digriet tad-9 ta' Mejju 2023 ġie kjamat in kawża id-Dipartiment tax-Xogħolijiet Pubbliċi.

Il-Qorti rat is-segwent:

A. RIKORS

1. Rat ir-rikors ipprezentat fl-20 ta' Jannar 2023, fejn ġie premiss li s-soċjetà rikorrenti kienet ġiet inkarigata mill-Aġenzija konvenuta sabiex tipprovdi servizzi ta' tħaffir ta' materjal, aċċettabbli u/jew inaċċettabbli, skavar u xogħlijiet oħra li kienu saru f'Ta' Qali ġewwa il-Ġnien Formali. Premettiet ukoll li għal dawn is-servizzi l-Aġenzija konvenuta kienet debitorċi tas-soċjetà rikorrenti fis-somma ta' €514,135.44, li minnha diġà tħallset parti sostanzjali fis-somma ta' €448,949.88. Għalhekk premettiet li kien fadal bilanċ ta' €55,242 flimkien ma' €9,943.56 rappreżentanti l-VAT bit-18 fil-mija (18%) x'jithallas lilha. Għalkemm l-Aġenzija konvenuta kienet ġiet interpellata diversi drabi sabiex tħallas l-ammont imsemmi b' ittra interpellatorja datata 10 ta' Novembru 2022, u kif ukoll b'ittra uffiċjali datata 6 ta' Diċembru 2022, baqgħet inadempjenti. Għalhekk talbet lil din il-Qorti sabiex:

i) Tiddikjara illi l-Aġenzija konvenuta hija iċ-ċerta vera u likwida debitorċi fis-somma ta' ħamsa u sittin elf mija ħamsa u tmenin Ewro u sitta u ħamsin ċenteżmu, €65,185.56 a favur tas-soċjetà rikorrenti;

ii) Tikkundanna lill-Aġenzija konvenuta tħallas lis-soċjetà rikorrenti din is-somma ta' ħamsa u sittin elf, mija ħamsa u tmenin Ewro u sitta u ħamsin ċentezmu €65,185.56, minnu dovut kif aktar il fuq spjegat.

Bl-ispejjeż kollha inkluż dawk tal-ittra uffiċjali datata 10 ta' Novembru 2022 u l-ittra uffiċjali datata 6 ta' Diċembru 2022 kif ukoll l-imgħax legali dekorribbli mid-data tal-ittra uffiċjali sad-data tal-pagament effettiv kontra l-Aġenzija konvenuta li minn issa hija ingunta għas-subizzjoni.

2. Rat ir-risposta tal-Aġenzija għal Infrastruttura Malta ippreżentata fit-2 ta' Marzu 2023 fejn sostniet:

- i. preliminarjament li bħala Aġenzija hija kienet iffirmit il-kuntratt mas-soċjetà rikorrenti minħabba raġunijiet ta' *procurement* iżda l-klijent aħħari kien id-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi u l-istess proġett li sar f'Ta' Qali kien ġestit mid-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi. B'hekk stqarret li kien għaqli li jiġi kġamat fil-kawża id-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi;
- ii. Fil-mertu eċċepiet li l-Aġenzija intimata ma setgħatx tieġu konsiderazzjoni tal-pretensjonijiet tas-soċjetà attriċi qabel ma tirċievi ċertifikazzjoni mingħand id-Dipartiment tax-Xogħlijiet - li kienet għadha ma rċevietx – u b'hekk kienet ma setgħax isir il-ħlas pretiż, bħal ma ġia kienet għamlet fir-rigward ta' dawk ix-xogħolijiet li kienu ġew debitament ċertifikati;
- iii. Din in-nuqqas ta' ċertifikazzjoni ma saretx minħabba raġunijiet validi u b'hekk il-ħlasijiet pretiżi mis-soċjeta rikorrenti ma kienux dovuti li jiħallsu lilha.

3. Rat li fid-9 ta' Mejju 2023, fid-dawl tal-ewwel eċċezzjoni tal intimata Infrastruttura Malta din il-Qorti diversament ippreseduta ordnat il-kġamata in kawża tad-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi (fol 135).

4. Rat li d-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi preżenta risposta fit-28 ta' Ġunju 2023 fejn eċċepixxa:

- i. in linea preliminari, li huwa ma kienx il-leġittimu kontradittur stante li ma kienx parti fil-kuntratt in kwistjoni u ma kellu ebda relazzjoni ġuridika mas-soċjeta rikorrenti u li kellu jiġi liberat mill-osservanza tal-ġudizzju;
- ii. fil-mertu eċċepixxa li t-talbiet attriċi kienu infondati fil-fatt u fid-dritt
- iii. għalkemm iċ-ċertifikazzjoni kienet issir mid-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi iżda dawn kienu jiġu approvati mill-Aġenzija

Infrastruttura Malta qabel ma l-istess Aġenzija tħallas il-pagament dovut.

- iv. Ix-xogħlijiet reklamati mis-soċjeta attriċi kienu ġew ċertifikati skont l-iStandard Contract DPS Rates.
5. Rat is-sottomissjonijiet tas-soċjetà rikorrenti ipprezentata fl-20 ta' Diċembru 2024 (fol 218).
6. Rat in-nota ta' sottomissjonijiet responsiva tal-Aġenzija Infrastruttura Malta pprezentata fid-19 ta' Frar 2025.
7. Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tal-kjamat in kawża Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi ipprezentata fis-17 ta' Frar 2025.
8. Rat ix-xhieda kollha, id-dokumenti u l-atti proċesswali.
9. Rat li fil-verbal tal-24 ta' Frar 2025, il-kawża tħalliet għas-sentenza.

B. FATTI TAL-KAŻ

10. Is-soċjetà rikorrenti ġiet inkarigata mid-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi sabiex tipprovdi servizz tat-tħaffir ta' materjal aċċettabbli u jew inaċċettabbli, skavar u xogħlijiet oħra li kienu saru fil-Ġnien Formali ġewwa Ta' Qali. Il-kuntratt mertu ta' dan il-każ ġie ffirmat mill-Aġenzija għal Infrastruttura Malta, minħabba raġunijiet ta' *procurement*. L-Aġenzija Infrastruttura Malta sostniet li ma setgħatx tiegħu in konsiderazzjoni l-pretensjonijiet allegati mis-soċjetà rikorrenti qabel ma tkun irċeviet iċ-ċertifikazzjoni mingħand id-Dipartiment tax-Xogħlijiet, u kien għalhekk li ma sarx il-ħlas għall-ammont pretiż mis-soċjetà rikorrenti u dan peress li fin-nuqqas ta' tali ċertifikazzjoni mingħand id-Dipartiment tax-Xogħlijiet, il-pagament ma setgħax isir. Id-Dipartiment tax-Xogħlijiet sostna li għalkemm iċ-ċertifikazzjoni kienet issir minnu, l-approvazzjoni ta' dan kienet issir mill-Aġenzija Infrastruttura Malta. Kien hemm korrispondenza bejn is-soċjetà rikorrenti u l-perit Nadia Gatt Curmi u Mario Sammut mid-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi fuq ir-rati li jikkonċernaw it-tħaffir ta' materjal kif kien jidher minn fol 177-190.

C. L-EWWEL EĊĊEZZJONI PRELIMINARI TAD-DIPARTIMENT TAX-XOGĦLIJET – MHUX LEĖITTIMU KONTRADITTUR – NUQQAS TA’ RELAZZJONI ĠURIDIKA MAS-SOĊJETA ATTRIĊI.

11. Ma ġiex kontestat li l-ftehim meritu ta’ din il-kawża ġie ffirmat bejn l-Aġenzija Infrastructure Malta u s-soċjeta attriċi u dan sar, skont l-Aġenzija intimata għal raġunijiet ta’ *procurement* għalkemm il-ġestjoni tax-xogħlijiet li kienu qed isiru kienet f’idejn id-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi. Tant huwa hekk, ċ-ċertifikazzjoni tax-xogħol, wara s-superviżjoni tax-xogħlijiet, kienet issir minn dan id-Dipartiment. Kien biss meta toħroġ din iċ-ċertifikazzjoni li l-Aġenzija Infrastruttura Malta setgħet tipproċedi bil-ħlas lis-soċjetà rikorrenti.
12. Mario Sammut, inġinier tal-proġett mad-Dipartiment tax-Xogħlijiet, fid-9 ta’ Meju 2023 ikkonferma fix-xhieda tiegħu li l-perit John Spiteri u l-perit Nadia Gatt Curmi - periti mad-Dipartiment tax-Xogħlijiet - kienu ssorveljaw il-proġett. Imbagħad ix-xogħol kien jiġi kkwantifikat u imkejje mill-*Quantity Surveyor* tad-Dipartiment tax-Xogħlijiet li mbagħad kien joħroġ iċ-ċertifikazzjoni ta’ dan id-Dipartiment. Sussegwentement seta’ jsir il-ħlas minn Infrastruttura Malta. Mario Sammut ikkonferma wkoll li l-amministrazzjoni tal-proġett in kwistjoni kienet f’idejn id-Dipartiment tax-Xogħlijiet.¹
13. Fix-xhieda tiegħu tad-9 ta’ Meju 2023, Peter Bonello - Direttur Ġenerali tad-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi - ukoll ikkonferma li bħala Direttur Ġenerali kien involut fil-proġett ta’ Ta’ Qali li kien qed jiġi mplimentat mid-Dipartiment tax-Xogħlijiet u kkonferma li kien hemm il-periti li kienu qed jieħdu ħsieb dan ix-xogħol.²
14. Shaun Farrugia, Direttur tas-soċjetà rikorrenti, ikkonferma fix-xhieda tiegħu tad-9 ta’ Meju 2023 li kull ħlas li huwa kien rċieva minn Infrastruttura Malta kien seħħ wara ċ-ċertifikazzjoni tax-xogħol minn periti tad-Dipartiment tax-Xogħlijiet. Farrugia kkonferma wkoll li l-ammont reklammat fir-rikors promotur kien għadu ma tħallasx għax kienet għadha ma saritx ċertifikazzjoni tax-xogħol mid-Dipartiment tax-Xogħlijiet. Fl-istess xiehda ġie kkonfermat li d-direttivi dwar x’għandu jagħmel fuq is-sit u lant tax-xogħol kien joħodhom mill-perit tad-Dipartiment tax-Xogħlijiet. Bħala prova ta’ dan il-fatt kien hemm il-korripondenza bejn is-soċjeta rikorrenti u l-Perit Nadia Gatt Curmi

¹ Fol 145.

² Fol 169.

u Mario Sammut mid-Dipartiment tax-Xogholijiet Pubbliċi, li ġew eżebiti fol 178 *et sequitur*.

15. Id-Dipartiment tax-Xogholijiet jikkontendi li ma kienx leġittimu kontradittur minħabba l-fatt li l-pagament kien isir minn Infrastruttura Malta u mhux minnu; anke peress li dan id-Dipartiment ma kienx parti fil-kuntratt bejn is-soċjetà rikorrenti u Infrastruttura Malta u b'hekk ma kellu ebda relazzjoni ġuridika mas-soċjetà attriċi.
16. Relazzjoni ġuridika kienet tippreżumi l-eżistenza ta' rapport ġuridiku, bejn żewġ partijiet jew iżjed. Fil-ġurisprudenza ġie stabbilit li b' relazzjoni ġuridika wieħed jifhem dak l-att jew pluralità ta' atti konnessi li jimmiraw għall-produzzjoni ta' effett ġuridiku fl-ambitu tad-drittijiet bejn żewġ suġġetti jew aktar.³ Per eżempju, parti kreditriċi jkollha dritt tippretendi mingħand parti oħra, li tkun debitoriċi, li din tissodisfa l-obbligazzjoni tagħha *di dare, di fare* jew *di non fare*. Dan ir-rapport li joħloq obbligazzjoni jista' jkun wieħed f'sens strett daqskemm jista' jkollu dimensijsjoni iżjed wiesgħa.⁴
17. Din l-eċċezzjoni kienet teħtieġ sħarriġ jekk kienx hemm rabta bejn il-kjamat in kawża Dipartiment tax-Xogholijiet u r-raġuni ġuridika li minnha twieldet l-azzjoni odjerna fit-termini proposti. L-eżistenza ta' din ir-rabta setgħet twassal lid-Dipartiment relattiv sabiex ikun jista' jitqies idoneju biex jirrispondi għat-talbiet tas-soċjetà rikorrenti u għalhekk leġittimu kontradittur – indipendentement minn jekk fil-fatt ikunx jista' jitqies responsabbli li jagħmel tajjeb għat-talbiet attriċi.
18. Ġie muri li l-Aġenzija Infrastruttura Malta tapprova ċ-ċertifikazzjoni tax-xogholijiet tad-Dipartiment tax-Xogholijiet kif ukoll li jkun wara din iċ-ċertifikazzjoni li Infrastruttura Malta tħallas il-pagament. Iżda ġie muri wkoll li f'dan il-każ id-Dipartiment tax-Xogholijiet kien direttament involut fil-ġestjoni u fis-superviżjoni tax-xogholijiet sabiex joħroġ iċ-ċertifikazzjoni. B'hekk altru milli jista' jingħad li d-Dipartiment tax-Xogholijiet kien estraneju għal dan il-

³ Ara **Burmarrad Commercials Ltd vs. Desmond Mizzi et** deċiża fit-28 ta' Frar 2007; **Salvu Fenech nomine vs. Karl Bonello et**, Appell Inferjuri deċiża fit-3 ta' Ottubru 2007; **Golden Bun Manufacturing Company Limited vs. Korporazzjoni Maltija għall-Intrapriża u Malta Industrial Parks Ltd** 402/2006 deċiża fis-26 ta' Novembru 2015.

⁴ Ara **Korporazzjoni għas-Servizzi tal-Ilma noe vs Emmanuel Gixti** - deċiża mill-Qorti tal-Appell fl-10 ta' Jannar 2007. Ara l-appell ċivili fl-ismijiet **Frankie Refalo et vs. Jason Azzopardi et** deċiża fil-5 ta' Ottubru 2001 dwar l-istitut għall-leġittimu kontradittur, fejn ġie ribadit hekk:

Biex jiġi stabbilit jekk parti in kawża kien jiġi jew le leġittima kontradittriċi tal-parti l-oħra, il-qorti trid bilfors tivverifika *prima facie* jekk il-persuna ċċitata fil-ġudizzju, kinitx materjalment parti fin-negozju, li skont l-attur ħoloq ir-relazzjoni ġuridika li minnha twieldet l-azzjoni fit-termini proposti.

kuntratt u t-twerttieq tiegħu jew li ma kellu ebda involviment fih. L-Aġenzija Infrastruttura Malta iddikjarat li ma ħarġitx il-pagament pretiż mis-soċjetà rikorrenti proprju għax id-Dipartiment tax-Xogħlijiet ma ħariġx iċ-ċertifikazzjoni u l-approvazzjoni tiegħu f'dan ir-rigward.

19. Għe pruvat u ikkonfermat minn Shaun Farrugia, li l-istruzzjonijiet, is-superviżjoni u ċertifikazzjoni tax-xogħlijiet esegwiti kienu jinħarġu mid-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi. Dan kien jimplika li kien hemm involviment mid-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi fit-twerttieq tal-imsemmi kuntratt, għalkemm dan id-Dipartiment ma kienx parti fil-kuntratt.
20. Mix-xiehda ta' Raphael Abdilla, Direttur Eżekuttiv, Taqsima Proġetti Implimentazzjoni fi ħdan Infrastructure Malta, l-isfond tal-proġett beda meta Infrastructure Malta u d-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi kienu jaqgħu taħt l-istess Ministeru. Hu jgħid li Infrastructure Malta għet imqabda biex "tagħti daqqa t'id" lil dak id-Dipartiment fuq dan il-proġett. Skontu, l-istruzzjonijiet tax-xogħlijiet, is-superviżjoni, l-immaniġġar u ċ-ċertifikazzjoni kellhom isiru mid-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi. Infrastruttura Malta kienet biss involuta biex tingaġġa lill-kuntrattur. Jibqa' l-fatt però li l-ħlasijiet lill-kuntrattur xorta waħda kienu jsiru mill-Aġenzija Infrastructure Malta u mhux mid-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi.
21. B'hekk din il-Qorti ma tqisx li l-ewwel eċċezzjoni tad-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi tista' tiġi milqugħa biex teħilsu mill-osservanza tal-ġudizzju, anke peress li din is-sejha fil-kawża kienet għall-fini tal-integrità tal-ġudizzju.

Għaldaqstant, il-Qorti sejra tiċhad l-ewwel eċċezzjoni preliminari tal-kjamat in kawża Id-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi.

D. KUNSIDERAZZJONIJIET DWAR IL-MERITU

22. Din il-kawża tikkonċerna l-pretensjoni tas-soċjetà rikorrenti sabiex titħallas is-somma ta' €65,185.56 rappreżentanti xogħlijiet ta' tħaffir u skavar li kienu saru ġewwa l-Ġnien Formali f'Ta' Qali wara li għe ffirmat kuntratt mal-Aġenzija Infrastruttura Malta, għal raġunijiet tar-regolamenti relattivi għall-'procurement', iżda x-xogħlijiet

imwettqa mis-soċjetà rikorrenti kienu qed jiġu ġestiti u sorveljati mid-Dipartiment tax-Xogħlijiet.

23. Mill-provi irriżulta li għalkemm l-Aġenzija intimata kienet l-enti li kontraenti li tħallas għax-xogħolijiet, dawn il-ħlasijiet kienu jsiru wara li x-xogħolijiet ikunu saru taħt is-superviżjoni tal-periti u esperti tad-Dipartiment tax-Xogħolijiet Pubbliċi u wara li tkun saret iċ-ċertifikazzjoni tax-xogħolijiet mill-Quantity Surveyor fid-Dipartiment tax-Xogħolijiet Pubbliċi.
24. Mix-xieħda tagħha l-Perit Nadia Gatt Curmi jirriżulta li x-xogħolijiet eżegwiti mis-soċjeta attriċi kienu kompluti skont id-drawings u mwettaq bi kwalità tajba. Il-problema, skontha, kienet li ma kienux qegħdin jaqblu fuq ir-rati ta' ħlas *per cubic metre*.
25. Mix-xieħda tal-Quantity Surveyor fi ħdan id-Dipartiment tax-Xogħolijiet jirriżulta li d-disgwid mas-soċjeta attriċi kienet dwar ir-rati ta' ħlas li kienu applikabbli għax-xogħolijiet eżegwiti. Alexander Busuttil xehed a fol 155 li kien hemm tliet rati differenti applikabbli ossija dik għal *excavation, disposa (transport) u dumping*. Jispeċifika li ma qablux mal-fatt li soċjetà attriċi kienet qed tippretendi li titħallas rati ta' *excavation works*, meta x-xogħol li effettivament wetqet u li dwaru kien hemm id-diżgwid f'dan il-każ kien jikkonsisti f'munzell ħamrija li diġà kien hemm fuq l-art u li s-soċjeta attriċi neħhietu bil-gaffa u għabbietu fuq trakk. Ix-xhud iġħid li għal dan ix-xogħol bil-gaffa "wkoll ħallasnieh bid-day works li hija rata inqas milli kieku ta' l-excavation". Iżid fl-istess faċċata li ma ħallsux bir-rata tal-iskavar minħabba li dak ix-xogħol tal-ġbir tal-munzell ħamrija bil-gaffa fit-trakk "qisu mhux eskavar għax eskavar qisu mill-art tinżel l-isfel u tħaffer". Anzi mistoqsi mill-Avukat tas-soċjeta attriċi jekk biex tiġbor munzell ħamrija ridtx tiskavah ukoll, ix-xhud iwieġeb "Tgħabbih u mhux tiskavah". Huma għalhekk taw lis-soċjeta attriċi ħlas bir-rata ta' ġurnata xogħol u mhux bir-rata tal-iskavar.
26. Fil-fatt hekk kif ikkonferma Mario Sammut, l-inġinier tal-proġett mertu ta' dan il-każ, fix-xieħda tiegħu tad-9 ta' Mejju 2023, ikkonferma hekk:

F'din il-parti tal-proġett ma jidhri li kien hemm, ma hemmx *excavation* f'din il-parti tal-proġett.⁵

⁵ Fol 143.

27. Fl-affidavit tal-perit Nadia Gatt Curmi ingħad preċiżament hekk:

L-involvement tad-Direttorat tad-Disinn tal-Proġetti u l-Inġinerija kien limitat sabiex jiġi żgurat li l-proġett jiġi mwettaq skont id-disinn rispettiv u li jiġi mgħoddi lura bi kwalità skont l-arti u s-sengħa, hekk kif stipulat fit-tender maħruġ mill-Aġenzija għall-Infrastruttura f'Malta. Wara dan il-proċess ikun jista' jsir il-ħlas dovut skont l-istandard contract DPS rates hekk kif stabbiliti mill-istess Aġenzija.

Ix-xogħol kien jikkonsisti f' ġarr ta' materjal li ma kienx jinkludi skavar hekk kif il-materjal kien qiegħed diġà fuq il-livell tal-art skont l-annessi ritratt Dok A.

Il-Quantity Surveying Unit fi ħdan id-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi kien jiċċertifika l-ammonti dovuti u jgħaddihom lill-Aġenzija sabiex tikkonferma dan. Hekk kif id-Dipartiment ma għandu l-ebda relazzjoni ġuridika mal-kuntrattur, dak kien jgħaddi l-flus dovuti lill-Aġenzija sabiex taffettwa l-pagament dovut lill-kuntrattur bħala awtorità kontraenti.

Il-kuntrattur tħallas ta' dak kollu li wettaq u d-dipartiment flimkien mal-aġenzija għal Infrastruttura f'Malta korrettement ma ħallsux rati ta' skavar hekk kif l-ebda tip ta' skavar ma kien rikjest jew neċessarju.

28. Din id-differenza fil-modalita ta' kif ix-xogħol eżegwit ġie meqjus, ikklassifikat u determinat għall-fini ta' ħlas eventwalment waslet għad-diskrepanza fl-ammont ta' flus bejn dak li ġie effettivament approvat u imħallas għal dak pretiż mis-soċjeta attriċi.

Ikkunsidrat

29. Ladarba mhux kontestat li x-xogħolijiet rikjesti mis-soċjeta attriċi ġew eżegwiti kollha, saru sew u kienu ta' kwalita, allura l-pern tal-kwistjoni li jifdal hija jekk il-pretensjoni tas-soċjeta attriċi li titħallas għal xogħol ta' skavar kienetx legalment korretta.

30. Id-deċiżjoni tad-Dipartiment tax-Xogħolijiet kienet li x-xogħol ta' ġbir tal-ħamrija mill-art u t-tfiegħ tagħha fit-trakk għad-dispost ma kienx xogħol ta' skavar u allura kien jimmerita li jiġi mħallas b'rata differenti, u inferjuri, għal dik ir-rata li kieku kienet tkun applikabbli li kieku x-xogħolijiet de quo kienu klassifikabbli bħala xogħolijiet ta' skavar.

31. Allura l-qofol huwa jekk l-interpretazzjoni ta' "skavar" skont il-Liġi hix dik pretiża mis-soċjeta attriċi jew inkella hix dik mogħtija mid-Dipartiment tax-Xogħolijiet li straħet fuq il-logika li biex ikun hemm xogħol ta' skavar, ried ikun hemm "qisu mill-art tinżel l-isfel u tħaffer".
32. Mix-xieħda tal-perit Nadia Gatt Curmi ġie pruvat li l-kuntratt de quo kien jinvolvi, inter alia, "xogħolijiet ta' trinek, xogħolijiet ta' servizz ta' tqegħid ta' servizzi, kellu wkoll ġarr ta' ħamrija...minn naħa għall-oħra tas-site".
33. Ix-xogħolijiet allura kienu jinkludu diversi **servizzi ta' inġinerija**, li skont il-Kap 552 tal-Liġijiet ta' Malta tfisser kull bidla fiżika fil-wiċċ tal-art, lit-topografija ta' sit, jew il-formazzjoni jew it-tqegħid ta' toroq u ta' mezzi ta' aċċess għat-toroq. Anzi, xogħolijiet ta' inġinerija huma wkoll meqjusa bħala "**żvilupp**" għall-fini tal-artikolu 70 tal-istess Kap, li jgħid li "żvilupp" tfisser l-għemil ta' xogħol ta' bini, inġinerija, xogħol ta' barrieri, tħaffir u xogħol ieħor għall-kostruzzjoni, demolizzjoni jew tibdil fl-art jew fil-baħar, jew fuqhom, jew 'il fuq minnhom jew taħthom, it-tqegħid ta' reklami jew kull bidla sostanzjali fl-użu tal-art jew bini u baħar. Għal dan l-artikolu d-depożitu ta' materjal fuq l-art ifisser tibdil sostanzjali fl-użu ta' dak il-bini jew art, jew parti minnu. In effetti ġie pruvat li f'dan il-każ, parti mix-xogħol li għamlet is-soċjeta attriċi kien jikkonsisti fit-tneħħija ta' dak il-materjal li mir-ritratti eżebiti a fol 211 jidher li l-munzelli tal-ħamrija mneħħija mis-soċjeta attriċi kienu jinsabu mitfuha fuq art li tidher li kienet asfaltata u b'hekk mhux munzelli ta' ħamrija li kienu inġemgħu fuq il-post b'mod naturali mingħajr intervent uman. Min qegħdhem hemm, biex wara jkun meħtieġ li jiġu mneħħija minn hemm, baqa' però mhux pruvat.
34. Allura għan aħħari ta' dawn ix-xogħolijiet li saru mis-soċjeta attriċi kien **it-titjib tas-sit** fejn dawn ix-xogħolijiet kienu qegħdin jiġu eżegwiti kif ukoll it-tneħħija ta' ostaklu għall-passaġġ minn din il-parti asfaltata li tidher ukoll li kienet mitfuha għat-traffiku tal-karozzi grazzi wkoll għall-marki tat-tyres imħollija fuq l-art, probabbilment riżultat ta' xi dilettranti li jaslu fuq il-post bil-vetturi tagħhom u joqgħodu "jgħadduhomlha" hemmhekk.
35. **Xogħolijiet ta' inġinerija** li jwaslu għal titjib ta' sit, allura jitqiesu wkoll bħala **xogħolijiet ta' kostruzzjoni** għall-fini tal-Kap 623 tal-Liġijiet ta' Malta, li jfisser dawn ix-xogħolijiet bħala kwalunkwe att jew operazzjoni ta' inġinerija meħtieġa għal jew relatata mat-titjib

tas-sit, it-tluġġ, l-estensjoni, it-tibdil, it-tiswija ta' bini jew struttura u "mibnija" għandha tinftiehem f'dan is-sens.

36. Ladarba li x-xogħol eżegwit mis-soċjeta attriċi kien, inter alia, jaqa' fil-parametri tal-Kapitolu 552 u 623 tal-Liġijiet ta' Malta, kien meħtieġ ukoll li wieħed jara jekk dawn il-Liġijiet kienux ukoll jagħtu tifsira għal dik l-attività żvolta mis-soċjeta attriċi f'dan il-każ u li fuqha hemm id-diżgwid, ossija t-tifsira tal-kelma skavar.

37. U fil-fatt il-Kap 623 tal-Liġijiet ta' Malta jagħti tifsira ta' skavar li tmur lil hinn mill-loġika tal-kelma li l-Quantity Surveyor Alexander Busuttil stqarr fix-xieħda tiegħu bħala li skavar tinftiehem li jsiru xogħolijiet mill-art tinżel l-isfel u tħaffer.

38. L-artikolu 2 tal-Kap 623 tal-Liġijiet ta' Malta jgħid:

"skavar" tfisser il-qtuġġ jew it-tneħħija ta' materjal naturali jew materjal imqiegħed mill-bniedem fuq l-art jew fil-baħar, inkluża kull miżura kontingenti meħtieġa biex jitwettqu tali xogħolijiet.

39. Filwaqt li dan l-artikolu ma jispeċifikax b'liema mezz tali xogħolijiet jistgħu isiru, żgur hu li jfisser skavar bħala li xogħol ta' tneħħija ta' materjal naturali jew materjal imqiegħed mill-bniedem fuq l-art, inkluża kull miżura kontingenti meħtieġa biex jitwettqu tali xogħolijiet.

40. B'hekk kontra l-loġika li mexxa biha d-Dipartiment tax-Xogħolijiet f'dan il-każ, il-Liġi tistipula li t-tneħħija ta' materjal naturali jew materjal imqiegħed mill-bniedem fuq l-art huwa skavar. Is-soċjeta attriċi fil-fatt jirriżulta li neħħiet munzelli ta' ħamrija li kienet b'xi mod imqiegħda – għax ma tidherx li spiċċat hemmhekk b'mod naturali iżda li wieħed jista' raġonevolment jikkonkludi li għet imqiegħda hemm mill-bniedem li però baqa' mhux magħruf min hu - fuq art, li tidher asfaltata. Din l-attività tidher li taqa' pjenament fit-tifsira li din il-Liġi għoġobha tagħti lil kelma "skavar".⁶

⁶ Anzi jekk wieħed kellu wkoll jara wkoll il-Liġi Sussidjarja 623.03, li tirrifletti l-Avviż Legali 136 tal-2019 jirriżulta li hemm ukoll tifsira ta' "skavar" li tinkludi t-tneħħija ta' kull materjal naturali jew materjal imqiegħed mill-bniedem, li jifforma l-art, jew it-tneħħija ta' kull materjal konsolidat. Din it-tifsira hija iżjed restrittiva minn dik mogħtija fl-artikolu 2 tal-Att Prinċipali. Iżda anke f'dan il-kuntest, l-interpretazzjoni li kienet mogħtija mill-Qorti tal-Appell (Inferjuri) fil-kawża fl-ismijiet **John Vella vs. Awtorita tal-Bini u Kostruzzjoni** et deċiża fis-7 ta' Frar 2024 jirriżulta li anki t-tneħħija ta' "loose material" kien jidhul fit-tifsira ta' skavar skont dak l-Avviż Legali. A maggior ragione allura din il-Qorti tikkonkludi li materjal imqiegħed mill-bniedem bħal munzelli ta' ħamrija fuq art asfaltata kienet ukoll allura taqa' taħt it-tifsira ta' skavar skont l-artikolu 2 tal-Att Prinċipali, il-Kap 623 tal-Liġijiet ta' Malta.

41. Allura jikkonsegwi li l-interpretazzjoni mogħtija mis-Surveying Unit tad-Dipartiment tax-Xogħolijiet⁷ u tad-Direttriċi tal-Projects Design and Engineering il-Perit Nadia Gatt Curmi⁸ u Mario Sammut, l-inġinier tal-proġett⁹ lin-natura tax-xogħolijiet imwettqa mis-soċjeta attriċi kienet waħda li ma tirriflettix il-kelma tal-Liġi.
42. Il-ħlasijiet li kellhom jiġu ċertifikati għat-tneħħija bl-inġenji tal-munzelli tal-ħamrija minn fuq dik l-art għal fuq it-trakkijiet biex imbagħad din tiġi disposta kellhom jiġu meqjusa bħala xogħolijiet ta' skavar bil-ħlas ikun allura dovut bir-rata appożita għal xogħol ta' skavar.

Ikkunsidrat

43. Il-ħlas pretiż mis-soċjeta attriċi għal dan id-differenza fir-rati imposti mid-Dipartiment tax-Xogħolijiet u eventwalment imħalsa mill-Aġenzija intimata, kienu jammontaw għal €65,185.56. Hadd mill-intimati ma kkontesta l-ammont reklamati mis-soċjeta attriċi bħala li kien żbaljat jew matematikament ma kienx korrett li kieku r-rata li kellha tithallas verament kienet dik għal skavar skont kif pretiż mis-soċjeta attriċi.
44. Mill-affidavit tal-Quantity Surveyor Alexander Busuttil,¹⁰ hemm elenkat l-items ibbażati fuq id-DPS rates li tħallset is-soċjeta attriċi. Illi id-dokument tat-tender relattiv, li permezz tiegħu is-soċjetà rikorrenti eżegwit ix-xogħlijiet li saru fil-ġnien Formali f' Ta' Qali. dwar pricing, hemm indikat hekk fol 128 tal-proċess:

Terms relating to payments

The method for measuring completed works for payment must be in accordance with the contract. The provisional sums in the bill of quantities must be used in whole or in part at the discretion of the engineer or as otherwise set out in the contract.

Each item in the bill of quantities for which payment is to be made in a lump sum, and for which no payment schedule is provided, must be paid after the

⁷ Ara wkoll l-affidavit ta' Alexander Busuttil a fol 208.

⁸ Ara wkoll l-affidavit tagħha a fol 210.

⁹ Ara fol 143.

¹⁰ Fol 208.

work covered by the lump sum has been completed to the satisfaction of the engineer.

Pricing

The prices and rates inserted in the bill of quantities are to be the full inclusive values of the works described under the items, including all costs and expenses which may be required in and for the construction of the works described together with any temporary works and installations which may be necessary and all general risks, liabilities and obligations set forth, or implied in the documents on which the tender is based. It will be assumed that establishment charges, profit and allowances for all obligations are spread evenly over all the unit rates.

The rates and prices tendered in the price bill of quantities will be quoted at the current rates on the date of submission.

Rates and prices must be entered against each item in the bill of quantities. If any item in the bill of quantities is left unpriced then it should be deemed that the contractor is taking provision for the price of this item in the rest of the rates.

The rates will cover all tax, duty or other liabilities which are not stated separately in the bill of quantities and the tender.

45. BI-istess mod, fil-klawsoli tal-Framework Agreement, għal dak li jirrigwarda pagament, hemm indikat hekk:

Article 43: Payments: General Principles

43.1 Administrative and technical conditions regulating payments. Payments should be made as follows:

a payments will be made in euro.

b Payment should be authorised by the contracting authority and paid by the agency for infrastructure.

c payments should be made on a monthly basis and/all at the end of each. Is highlighted here under.

Upon the issue of a certificate of partial acceptance by the architect in charge as per article 56 of The General Conditions of Contract, the contractor shall be entitled to a payment of a sum considered appropriate by the architect in charge, up to 75% of the contractor's measured works accompanied by a Contractors' declaration that the works for which payments have been sought, have been satisfactorily been carried out in accordance to the specification of the works. Such payment would be deemed to include any payments affected to that date.

Upon issue of the certificate of provisional acceptance by the architect in charge as per article 57 of the Special Conditions of Contract, upon submission of satisfactory tests, the Contractor should be entitled to the final payment of the sum considered by the architect in charge as finally due to the contractor for all works completed under the special contracts.

The contractor shall submit the appropriate Request for Payment accompanied by a bill of quantities and breakdown/ take offs for each item in the bill of quantities at least every five weeks until the certificate of provisional acceptance is issued or at the end of each. As highlighted above, or as otherwise agreed with the Contracting Authority.

46. F'dan il-kuntest allura t-talba attriċi timmerita li tiġi milqugħa.
47. Kif intqal u intwera, d-Dipartiment tax-Xogħolijiet Pubbliċi kien involut fis-superviżjoni kif ukoll fiċ-ċertifikazzjoni tax-xogħolijiet tant li in bażi tagħhom kien isir il-pagament li kontrattwalment kellu jsir mill-Aġenzija intimata lis-soċjeta attriċi. Dan l-involviment tad-Dipartiment tax-Xogħolijiet kien jirrendih responsabbli li jwettaq iċ-ċertifikazzjoni korretta li in bażi tagħha l-Aġenzija intimata setgħet imbagħad tipproċedi għall-ħlas. Iċ-ċertifikazzjoni, għalkemm kienet issir mid-Dipartiment tax-Xogħolijiet Pubbliċi kienet fl-aħħar mill-aħħar tingħata lill-Aġenzija intimata, li da parti tagħha tħallas dak dovut lit-terz kuntrattur.
48. L-Aġenzija intimata kienet kontrattwalment obbligata mas-soċjeta attriċi li tħallas dak li kien **legalment** dovut minnha lill-istess soċjeta. Jekk jirriżulta li l-Aġenzija intimata ħalset ammont żbaljat lis-soċjeta attriċi minħabba żball fiċ-ċertifikazzjoni, fin-nuqqas ta' prova ta' patt kuntrarju, versu s-soċjeta attriċi dak l-iżball għandha tirrispondi għalih l-Aġenzija intimata in kwantu l-iżball fiċ-ċertifikazzjoni hija kwistjoni bejn l-Aġenzija intimata u d-Dipartiment tax-Xogħolijiet li ddeċidew li jispartixxu t-tħaddim tal-ftehim bejniethom minħabba li dak iż-żmien kienu formanti parti mill-istess Ministeru. Biss ladarba l-Aġenzija intimata kienet kontrattwalment responsabbli li tagħmel il-ħlas li jkun korrettament u legalment dovut lejn il-kuntrattur, f'dan il-każ is-soċjeta attriċi, kellha tkun hi li tirrispondi għal dak il-ħlas korrett versu s-soċjeta attriċi.
49. Mill-banda l-oħra, ladarba l-Aġenzija intimata kienet tiddependi miċ-ċertifikazzjoni tax-xogħolijiet li kienu jsiru mid-Dipartiment tax-Xogħolijiet għall-ħlasijiet li tkun trid tagħmel, ir-responsabilità għaċ-ċertifikazzjoni korretta versu din l-Aġenzija intimata kienet taqa'

f'idejn id-Dipartiment tax-Xogħolijiet Pubbliċi. U fejn jirriżulta li jkun sar żball f'diċ-ċertifikazzjoni, ikun dan id-Dipartiment li jkun irid jagħmel tajjeb għaliha lill-Aġenzija intimata.

Deċide

Konsegwentement għall-motivi premessi, filwaqt li tiċċhad l-eċċezzjonijiet tal-Awtorita konvenuta kif ukoll tad-Dipartiment tax-Xogħolijiet Pubbliċi kjamat fil-kawża, il-Qorti:

(a) tilqa' l-ewwel talba tas-soċjeta attriċi u tiddikjara lill-Aġenzija Infrastructure Malta debtriċi tagħha fl-ammont ta' ħamsa u sittin elf, mija ħamsa u tmenin euro sitta u ħamsin ċenteżmu (€65,185.56) u

(b) tilqa' t-tieni talba u tikkundanna lill-Aġenzija Infrastructure Malta tħallas lis-soċjeta attriċi l-ammont ta' ħamsa u sittin elf, mija ħamsa u tmenin euro sitta u ħamsin ċenteżmu (€65,185.56)

Bl-imgħax legali sad-data tal-pagament effettiv u bl-ispejjeż ikunu a karigu tal-Aġenzija Infrastructure Malta.

**Aaron M. Bugeja
Imħallef**

**Christianne Borg
Deputat Registratur**